

Die uw jeugd vernieuwt
als die van eenarend...

De Reformatie

jaargang 59 / 37

9 juni 1984

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

De Heilige Geest, Die van de hemel gezonden is

KIJK OP DE KERK TE...

Mussel

UIT DE SCHRIFT

De ene prediking in Gods schepping II

KERKELIJK LEVEN

De ware duizendpoot Afscheiding in Hattum

PERSSCHOUW

Sexuele revolutie wordt een teleurstelling

Maarten 't Hart: 'In de weten- schap vind je geen houvast'

KORT GEHOUDEN

Gods wereld, onze wereld

De Heilige Geest, Die van de hemel gezonden is.

Wederom gaan wij het Pinksterfeest vieren. De Heilige Geest is gezonden van de hemel. Als Petrus in zijn eerste brief in hoofdstuk 1, vers 12 deze woorden gebruikt, heeft hij reeds in het tekstverband gesproken van de Geest van Christus (vs. 11). Dan heeft hij het oog op de werkzaamheid van de Oudtestamentische profeten.

Dit reeds behoedt ons ervoor het wonder van het Pinksterfeest los te maken van het werk des GEESTES dat aan Pinksteren voorafgaat.

En tegelijkertijd roept dit de vraag bij ons op wat toch het eigene is van het werk dat de Heilige Geest gaat verrichten wanneer Hij van de hemel gezonden is en tegelijk óók gekomen is.'

In ieder geval is duidelijk, dat de Heilige Geest Die gezonden wordt op de Pinksterdag er wás vóórdat Hij gezonden was en werkzaam was als de Geest van Christus.

Zo was ook God de Zoon er al eer Hij gezon- 601 den werd en geboren werd uit een vrouw.² Daarom zullen we op de Pinksterdag in gemeenschap met de Kerk aller eeuwen in de eerste plaats belijden dat wij geloven in God de Heilige Geest.³

Dan staan wij sterk tegenover allerlei moderne dwaling, die van een eigen Persoon van de Heilige Geest niet weten wil en daarin terugvalt in dwalingen van eeuwen geleden.⁴ En we doen het met name met de mooie woorden van de belijdenis van Nicaea: Die Heere is en levend maakt, die van de Vader en de Zoon uitgaat, Die tezamen met de Vader en de Zoon aanbeden en verheerlijkt wordt, Die gesproken heeft door de profeten.⁵ Juist in dit laatste horen we de weerklank van hetgeen Petrus in zijn eerste brief schrijft in hoofdstuk 1 : 11 over het werk van de Geest van Christus in de profeten.

Het in één adem noemen van dit werk en van het gezonden zijn van de hemel laat ons zien de eenheid en de verscheidenheid van het werk den Heiligen Geest, in de Oudtestamentische en de Nieuwtestamentische bedeling van het genadeverbond.

In het THANS van de verkondiging aan de Nieuwtestamentische gemeente is het nieuwe van het werk van de Heilige Geest te zien. Dát gaat het werk worden van Hem Die op de Pinksterdag gezonden is. Maar wat nu bekend gemaakt wordt door degenen, die het Evangelie verkondigen – daar zijn de profeten bij betrokken geweest.

Juist de Geest van Christus getuigde vooraf over het lijden dat op de Heere Christus komen zou en de heerlijkheid die daarna volgde. Letterlijk staan de woorden 'lijden' en 'heerlijkheid' in het meervoud. Dat spreekt dus over het lijden in volle omvang, in alle stadia vanaf het begin Zijner menswording

tot aan het einde van Zijn leven op aarde. En in de heerlijkheid onderscheiden we de voortgaande verhoging in de opstanding, de hemelvaart, het gaan zitten aan de rechterhand des Vaders en wat Hij in de eeuwen daarna bewerkt tot de laatste heerlijkheid openbaar zal worden wanneer Hij met al Zijn engelen verschijnt op de wolken des hemels.

Daárvan hebben de profeten gesproken omdat de Geest van Christus tevoren hiervan getuigenis gaf. En daarin profeteerden zij van de genade die voor de gemeente bestemd is. En terwijl ze dat deden waren zij bezig nauwkeurig na te speuren op welke tijd en op hoe-dánige tijd de Geest van Christus *in* hen doelde bij het geven van dit getuigenis-vooraf. Ze wisten het niet zó maar. Dit vergde een grondig onderzoek.

Het woord dat vertaald wordt door 'doelde' betekent dat áán hen openbaring werd gedaan. Maar de realisering werd een zaak van nadenken en onderzoeken.⁶

Als de Heere Christus in deze wereld komt treedt aan de dag wat is geprofeteerd.'

De noodzaak van dit naspeuren bewijst te meer hoe zeer de profeten gedreven en overweldigd waren door de Geest van de Heere Christus, het nog niet vlees-geworden eeuwige Woord.

Daardoor vinden wij hier in deze woorden een krachtig bewijs voor de Inspiratie evenals in 2 Petr. 1 : 21 en 2 Tim. 3 : 16 e.a.

Bovendien zijn deze woorden een krachtig bewijs voor de *inhoud* van de profetie; het lijden en de heerlijkheid des Heeren.

Zowel de Inspiratie door de Heilige Geest als déze inhoud van de profetie zijn vandaag in de crisis en in discussie. Beter gezegd: ze worden in ongeloof verworpen.

Het accent is in de 'moderne theologie' verschoven van Gods Openbaring naar de menselijke ervaring.⁸

Dat breekt stuk op de woorden van Petrus die er op wijst dat de Geest van Christus zó in 'de profeten getuigde dat zij naar de volle draagwijdte van hun woorden onderzoek moesten doen. Dat is dus per se geen 'ervaringen' van zichzelf uitbrengen.

■ De profeten

Over wie gaat het hier?

Over Jesaja, Jeremia, Ezechiël en al die andere profeten die we in het Oude Testament horen spreken?

Ja, ook over hen. Maar niet over hen alleen.

In zijn Pinksterprediking over de Paasglorie van onze Heere Jezus Christus noemt Petrus DAVID een profeet.⁹

In Psalm 16 spreekt David niet over zichzelf en geeft hij geen ervaring van zichzelf. Als

dát de bedoeling zou zijn geweest dan strijdt zijn Psalmwoord met het harde feit, dat zijn graf er is onder de Joden (Hand. 2 : 29). Maar vooruitziende (vs. 31) sprak hij over de opstanding des Heeren.

En Paulus reikt hem de hand als hij in Hand. 13 deze zelfde Psalm aanhaalt als sprekende van de Heere Christus Die in het graf geen verderving heeft gezien.

In zijn Pinksterappel vervolgt Petrus met Psalm 110 om daaruit te laten zien hoe David profeteerde van de heerlijkheid van zijn zoon, Die zijn Heer is.

Heeft zo onze Heiland Zelf niet op de avond van de dag van Zijn opstanding de Zijnen genomen bij de hand om hen te voeren door het land van heel de Oudtestamentische Schriftopenbaring, door te beginnen bij Mozes (Lukas 24 : 27) en voort te gaan met alle profeten, om hen te doen verstaan hoe ze de Schriften moeten lezen en uitleggen en Gods stem daarin moeten horen.¹⁰

Hij liet uit héél de Schrift zien: het gaat OVER MIJ.

Alles moest vervuld worden wat *over Mij* geschreven staat in de wet van Mozes en profeten en Psalmen (Luk. 24 : 44). Dan – en hier horen we de woorden van Petrus in zijn brief – zullen zij verstaan dat de Christus *moest* lijden en van de doden opstaan ten derde dage (vs. 46). Toen Hij nog met hen was (vs. 44) had Hij dat ook reeds gedaan (Joh. 5 : 39).

En de schrijver van de brief aan de Hebreëen laat ons zien, dat in Psalm 40 *in* (de profeet) David Hij spreekt, Die bij Zijn komen in de wereld de woorden van deze Psalm als IK uitspreekt (Hebr. 10 : 5-9).¹¹ En reeds eerder (2 : 12, 13) laat deze schrijver in de IK-vorm de Heere Christus aan het woord.¹²

■ Het Evangelie

Zo vormen de woorden van Petrus ook een sterke onderbouwing van onze belijdenis in antw. 19 HC: God heeft het Evangelie (de enige kenbron van de Persoon en het werk van de Heere Christus) Zelf geopenbaard in het Paradijs en het laten verkondigen door patriarchen en profeten.

Zodra er van Evangelie sprake is in de moederbelofte in Gen. 3 : 15, het woord waarmee God Zijn verbond voortzet als *genade*-verbond, wordt daarin de Heere Christus aangeboden."

Dat spreekt dus van *herstel*.

Er is een tijd geweest waarin geen verlossing nodig was: de tijd van de staat der rechtheid in het Paradijs.

Oók dát is in de crisis en wordt in ongeloof verworpen.¹⁴

KERNREDACTIE.
DR. K. VELING (eindredacteur).
DS. C. J. SMELIK.
DR. W. G. DE VRIES.

BREDE REDACTIE:
PROF. DRS. D. DEDDENS,
PROF. DR. J. DOUMA,
PROF. J. KAMPHUIS,
PROF. DR. C. TRIMP,
DS. C. J. SMELIK,
DR. K. VELING,
DR. W. G. DE VRIES

Alle stukken bestemd voor de
Redactie aan:
K. Veling,
Postbus 99, 8050 AB te Hattem.

ADMINISTRATIE:
Uitgeverij
Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postrekening 406040
Postbus 25, 4460 AA Goes
Tel. (01100) 15591

Advertenties 40 cent per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Advertenties
(01100) 27555, toestel 10.

Zonder schriftelijke toestemming
van de uitgever is het niet toe-
gestaan artikelen uit dit blad over
te nemen.

Abonnement: f 69,— per jaar.
Buitenland: f 121,20 per jaar (zee-
post).
Losse nummers f 1,40 (excl. porto).

Maar de betrouwbaarheid van Gods Woord aanvaardend buigen wij voor de realiteit dat vanwege onze zonde de heerlijkheid van het begin is verloren gegaan.

Maar dan opent zich de liefde van Gods Vaderhart in het eerste Evangeliewoord dat de overwinning van de Zaligmaker, Die de kop van de slang vermorzelen zal, proclameert. En tot de nadere ontvouwing dáárvan is de Geest van Christus, Die in het Evangelie aangeboden wordt, *in* de profeten, hoe breed en algemeen nu ook deze naam genoemd wordt, bezig van te voren te getuigen van het lijden des Heeren als verlossende Borg en Zijn heerlijkheid van de overwinning op de dood. Dan spreekt ons de gehele Oudtestamentische openbaring van onzen Heere Jezus Christus.

Hij is de man van smarten in Jesaja 53, waarin Zijn Geest getuigt van Zijn plaatsbekledend lijden met als inzet de driefoudige verhoging aan het slot van Jesaja 52.¹⁵

Ook dit aangrijpende hoofdstuk heeft moeten lijden onder de kritiek en de verwerping van dit Evangelie als Evangelie van den *Messias*.¹⁶

■ Gezonden van de hemel

Aan de profeten is geopenbaard, dat zij geen dienst verrichten ten bate van zichzelf, maar ten bate van de *gemeente*.

Waarmee wordt de gemeente gediend?

Met die dingen – de inhoud van die Oudtestamentische openbaring van de Heere Christus, Zijn lijden en Zijn heerlijkheid – die THANS verkondigd worden door hen, die *in* de Heilige Geest, Die van de hemel gezonden is, het Evangelie hebben verkondigd!

Nu kan de Heilige Geest het nemen uit het volbrachte werk van de Heere Christus.¹⁷

En om dat werk, dat te volbrengen was, te verstaan zullen wij tot het Oude Testament moeten gaan.¹⁸

Op een fijne genuanceerde manier wordt ons duidelijk gemaakt wat het werk der verkondigers is en welke kracht zij daarin hebben. Wat de profeten hebben gesproken doordat de Heilige Geest *in* hen vooraf getuigde wordt nu de inhoud van de prediking die *door* de predikers wordt gebracht. Het woordje 'door' duidt hen aan als *instrumenten*. En zij kunnen dit werk verrichten *in* de Heilige Geest.¹⁹

Zó en daartoe is de Heilige Geest op de Pinksterdag gezonden.

Hij beheerst nu de verkondiging van de heilsfeiten in de verkondiging van het Evangelie, ons bekend gemaakt èn te boek gesteld als bewijs van Gods goede zorg voor ons en voor onze zaligheid.²⁰

Petrus duidt zo aan de *eenheid* van Oudtestamentische profetie en Nieuwtestamentische Evangelieprediking. 'Dezelfde God, Die het lijden en de heerlijkheid door de profeten deed voorzeggen, heeft nu ook de vervulling doen verkondigen. Die Evangelieprediking is dus evenmin *menschenwerk*'.²¹

Dat legt op de predikers de last alléén het EVANGELIE te verkondigen. Wee hen (en de gemeente) wanneer zij met hun éigen gedachten komen!

Maar wanneer de prediking werkelijk de verkondiging is van dit Evangelie, met *dé* inhoud dan heeft de gemeente het voorrecht – naar Calvijns woord – in de 'werkplaats' van de Heilige Geest te zijn.

Dan is het juist de strijd van de kerk in de Pinksterbedeling dat eerste kenmerk van de ware kerk – het *onderhouden* van de zuivere prediking van het Evangelie – te bewaren, om zó pilaar en vastigheid der waarheid te zijn. Dán bewerkt de Heilige Geest, *in* Wien de predikers verkondigen, dat de Heere Christus Die in het Evangelie wordt aangeboden ook wordt aangebeden, doordat tot Hem de toevlucht wordt genomen als tot de enige en volkomen Zaligmaker.

■ De betekenis van het Pinksterfeest

Zó mogen we de betekenis van het Pinksterfeest verstaan en iedere Zondag dat feest vieren: het Evangelie wordt gepredikt tot aan

belijden in de kerk

zo zwaar woog nooit een uitgesproken woord voor mij, zo jong, een lichtgewicht van taal; met klem geroepen door het stemakkoord dat liefde gloedvolschenkt en eist; wie hoort in tijd de eeuwigheid, het avondmaal voor mij die Christus met de daad vermoordt?

zo zwaar woog nooit een uitgesproken woord;

ik breek geen brood, ik deel niet uit een oord van bronnen bekers water rond, een zaaltjesgast met allen aan één tafel?; daal neer tongen vuur tot ik vrij ademhaal – 'het is volbracht', de kracht van staal doorboord:

zó zwaar woog nooit een uitgesproken woord.

lenze l. bouwers

de einden der aarde en zo baant de Heere Christus Zich de weg naar Zijn komst in heerlijkheid op de wolken des hemels. Zo gaat Hij de satan uitbannen uit deze wereld om eenmaal de aarde te zuiveren en haar met de hemel te verenigen waarbij de goddelozen van de aarde zullen zijn weggedaan. De Heilige Geest is van de hemel gezonden. Het laatste bedrijf is geopend. De triumftocht van de Evangelieverkondiging is op de Pinksterdag begonnen.

En in die dingen, die verkondigd worden, zijn engelen begerig in te zien.

Letterlijk staat er: ze zijn begerig zich naar voren te buigen om zo nauwlettend op te merken wat gepredikt wordt.

Horen we hier niet wat Paulus laat horen in Ef. 3 : 10 '... opdat thans door middel van de gemeente aan de overheden en de machten in de hemelse gewesten de veelkleurige wijsheid Gods bekend zou worden...'.²²

Waren er veel mensen in de kerk?

Een bekende vraag van wie, wettig verhinderd, thuis moest blijven. Bij iedere opgave van een getal vergissen we ons echter.

Want wij kunnen de engelen niet tellen.

En we moeten ze méétellen.

We zien hen niet.

Ze zijn er wel.

En daarom te meer zal de kerk er voor moeten zorgen dat de zuivere prediking van het Evangelie *onderhouden* wordt.

Pinksteren werkelijk vieren is: blijven ijveren voor het behoud van de prediking van dit Evangelie met déze inhoud.

Dan zullen we daarin de Heere leren kennen en daarin het eeuwige leven hebben.

Dán houden we de klok van het werk van de Heilige Geest bij. Dan ontvangen we de toeëigening des heils in het werk van de Heilige Geest, Die tot de prediking van de hemel gezonden is.

En als we de lijn van dit artikel volgen dan zal de viering van het Pinksterfeest ons voeren:

tot de aanbidding van de Heilige Geest;

tot een verscherpte goede aandacht voor het Oude Testament en

tot het bewust afwijzen van elke soort van spiritualisme, omdat juist de Schriften naar haar inhoud gaan functioneren in het wereldwijde expansiewerk van de Pinkstergeest in de verkondiging van het Evangelie. En het rechte inzicht in de profetieën van hen in wie de Geest van Christus van te voren getuigde en in de heilsbetekenis van de verkondiging

van het Evangelie zal ons brengen tot die rust, waarvan Petrus spreekt aan het slot van dit hoofdstuk:

temidden van alle vergankelijkheid van het vlees, dat is als gras en van de heerlijkheid van de mens, die is als een bloem van het gras, blijft het WOORD des HEEREN tot in eeuwigheid.

En dit is het Woord dat u als EVANGELIE verkondigd is.

Breen

¹ vgl. Hand. 1 : 8; Joh. 16 : 8. Zie voor de samengang van 'gezonden worden' en 'kómen' o.a. Joh. 15 : 26; 16 : 7.

² Gal. 4 : 4; vgl. Zond. 14 'Die waarachtig en eeuwig God is en blijft'.
³ Zond. 20: 'dat Hij tezamen met de Vader en de Zoon waarachtig een eeuwig God is'; vgl. art. 11 NGB.

⁴ G. C. van Niftrik, Kleine Dogmatiek (na sept. 1944-zie blz. 8) noemt de Heilige Geest (blz. 175) 'het met elkander zijn van den Vader en den Zoon'. Hij is 'geen derde goddelijk 'IK'; Hij is een zijnswijze Gods. Hij is de gemeenschap, de daad van het samen-zijn van den Vader en den Zoon'. Hij is 'de wederkerige liefde van den Vader en den Zoon'.

Typisch vertaald Duits! Vgl. K. Barth: Die Kirchliche Dogmatik, 1947, I, 1, S. 504: 'der Heilige Geist ist die Liebe, die das Wesen der Beziehung zwischen diesen beiden Seinsweisen ist' (1e dr. dateert van 1932). In deze lijn: H. Berkhof, Christelijk Geloof, 1973, blz. 342 vv. 'De Geest is de naam voor God zelf in zijn werkzaamheid onder ons' (reeds eerder in 'De leer van de Heilige Geest' 1964, blz. 129 'De drieënige God omvat niet drie personen: Hij zelf is persoon en ontmoet ons in de Zoon en diens Geest'. Vgl. de bestrijding hiervan door J. Kamphuis in 'Onderweg aangesproken', 1968, blz. 115 vv; m.n. blz. 121 en 130 vv in verband met de gedachte: 'De Geest is God-in-beweging, Christus-in-beweging', zodat overal waar *progressiviteit* ontdekt wordt, de Geest van God en Christus is te zien. Waar mensen bevrijd worden van de tirannie van de natuur, de staat, kleur, kaste, klasse, secte, armoede, ziekte, onwetendheid enz., is de bevrijdende kracht van de Geest van Jezus Christus aan het werk).

⁵ Zie J. N. D. Kelly, Early Christian Creeds, 3e dr. ed. 1981, p. 340 v: Het concilie van Constantinopel (in 381) wilde het kerkelijk onderwijs aangaande de Heilige Geest in één lijn brengen met wat het geloofde aangaande de Zoon. Bij het gesproken door de profeten, verwijst hij wel naar 2 Petr. 1 : 21, maar niet naar 1 Petr. 1 : 11. Vgl. voor de ontwikkeling van het Nicaenum: L. Doekes, Credo, 1975, m.n. blz. 23; 27-29, en de ontwikkeling in de Oosters-Orthodoxe kerk, blz. 121v.

⁶ vgl. Bultmann in Kittels Theol. W.buch II, 61, onder verwijzing naar Hebr. 9 : 8; 12 : 27. Zie ook de bekendmaking van de Heere Christus aan Petrus (2 Petr. 1 : 14). In de Griekse vertaling van het O.T. wordt 'Urim' weergegeven met een woord, dat van dit werkwoord is afgeleid. Zie ook J. Kamphuis: In dienst van de vrede, 1980, blzz. 51 en 54.

⁷ In Matth. 13 : 17 zegt de Heere Christus dan ook met 'eedzwerende nadruk' ('voorwaar'), dat vele profeten *begeerden* te zien wat de discipelen metterdaad zien.

⁸ Heel duidelijk is dit te vinden in het rapport van de (syn)synode (1980) over het Schriftgezag: 'God met ons' (niet als aanduiding van de Heere Christus als Immanuel, maar als aanduiding dat God de mens nodig heeft om waarheid te produceren: de zgn. 'relationele waarheid'. Daar gaat het doperse subjectivisme van de leerbeslissingen van de jaren 40 in voort). Dan wordt het Oude Testament een bundel volksverhalen en is de Schrift niet meer het spreken *door* God, maar *over* Hem.

⁹ Hand. 2 : 30; vgl. 3 : 22 vv, met name, waar ook de *inhoud* wordt genoemd: 'deze dagen', nl. het lijden des Heeren (vs. 18) en de heerlijkheid, die volgde, toen de hemel Hem naar verbondsrecht moest opnemen (vs. 21; gelijk de dood Hem, de Vredeverwerper, onmogelijk kon vasthouden (Hand. 2 : 24), tot de tijden der wederoprichting aller dingen (het herstel van de Paradijsvrede in de koninklijke Machtsstrijd, die de Heere Christus voert om de macht van satan te breken; vgl. voor het gebruik van dit woord Hand. 1 : 6 en de Griekse vertaling van o.a. Jer. 16 : 15 en Mal. 4 : 5).

¹⁰ Het werkwoord kennen wij in ons woord Hermeneutiek: de kunst tot en de wijze van exegetiseren.

¹¹ Weer het 'OVER MIJ' als titelopschrift van de boekrol (Hebr. 10 : 7). Zie ook K. Schilder 'Christus in Zijn lijden' 2e dr. 1949, blz. 320 vv: 'Christus, de Auteur, zingt Zijn eigen Psalmen'.

¹² vgl. K. Schilder 'Preken' (posthuum 1955) III, blz. 121 w: 'Christus Zichzelf met de Hem gegebenen voorstellend aan den Vader' (Hebr. 2: 13b).

¹³ zie Dordtse Leerregels. Hoofdstuk III/IV, 9. Vgl. 'het Evangelie van den Messias' (III/IV, 6).

¹⁴ Dan maakt men de zonde tot een 'grondcategorievande menselijke existentie'. De zonde behoort dan bij het mensenleven als zodanig en is dan niet 'van buiten af' binnengebracht binnen-gehaald. Dan (en deze redeneerketen is bij Kuitert meermalen te vinden) is de dood niet de bezoldiging van de zonde, maar de schaduwzijde die nu eenmaal bij het biologische leven behoort; dan behoeft de dood ook niet te worden overwonnen; de Heere Christus is dan ook niet opgestaan; en er is geen ander menselijk voortbestaan dan 'Gott ist mein Jenseits' (bv. in 'Anders gezegd', 2e dr. 1970. blz. 141 w m.n. blz. 161, waar de Duitse uitdrukking overgenomen is van Karl Barth. Vgl. ook de gedachtengang in 'Suicide: wat is er tegen?', 1983, vgl. bv. blz. 197, waar het leven tot aards leven is beperkt).

¹⁵ Vgl. de Statenvertaling. (Jes. 52: 13)

¹⁶ Voor M. Buber (Werke. 1963, 111, 753) is de Knecht des HEEREN niet één persoon. maar is hij er steeds weer in andere gestalten. De Knecht is de reeks van Godsknechten. die... nederig en veracht de gebreken van de wereld dragen en ze louteren' (vgl. Beek, Sperna Weiland, Martin Buber, 1964. blz. 114). Van Buber is dat in zijn Joodse nationalistische gedachtengang nog te 'verwachten'. Maar H. Wiersinga, 'De verzoening in de theologische diskussie'. 2e dr. 1971, blz. 158 spreekt in gelijke zin: 'We moeten ons hier herinnerend dat met de Knecht als een *corporate personality* 'oscillerend' de ene - en de velen bedoeld zijn. Het is óók te lezen als een 'dragen' van veler zonden door Israël'.

¹⁷ Joh. 16: 13, 14.

¹⁸ vgl. art. 25 NGB, voor wat de waarde van het Oude Testament betreft. Dit moest juist worden beleden tégenover de Dopersen (vgl. C. Vonk, 'De voorzeide leer' 1955. III A. blz. 413vv).

¹⁹ vgl. de vertaling van prof. dr. S. Greijdanus, Korte Verklaring. 1931. blz. 20: '... welke u nu aangekondigd werden door degenen. die u het Evangelie verkondigd hebben in den Heiligen Geest...'

Zie ook zijn kommentaar (ed. Bottenburg, 1929), blz. 58.

²⁰ art. 3 NGB.

²¹ S. Greijdanus a.w. blz. 58. Vgl. de bijdragen van C. Trimp in de feestbundel voor prof. Kamphuis 'bezielde verband'. 1984.: 'Is de prediking 'uiterlijk'? blz. 220.

²² vgl. S. Greijdanus, Korte Verklaring op Efeziërs, 2e dr. 1949, blz. 72: met die machten zijn de engelen bedoeld en zij verkrijgen inzicht door de gemeente 'vooral als zij saamvergaderdis'.

Mussel

U moet er even naar zoeken.

Het hangt in de punt van Zuid-Oost-Groningen. Wij zijn in de Kanaalstreek, hartje Westervolde. Wat verscholen in de luwte van plaatsen als Musselkanaal en Stadskanaal ligt het dorp Mussel.

Een jeugdig dorp. De eerste inwoners arriveerden om precies te zijn in 1824. Wel moeten ook in een grijs verleden mensen hebben gewoond op de spaarzame zandruggen (die 'tangen' genoemd werden; vergelijk de 'Zandtangerweg' in Mussel; 'Bourtange') die de moerassen doorsneden. Aan het nu gedempte riviertje Mussel-Aa werden vuistbijlen gevonden, waarvan de ouderdom geschat werd op 1000 v. Chr.; mogelijk door de bewoners als offerstenen in het moeras geworpen. Mussel, een dorp uit het moeras geboren. De naam 'Mussel' (naar de meest aannemelijke verklaring betekent die naam: moeras) komen we pas veel later tegen, in het midden

Scriba's opgelet! Wij leveren nu twee soorten **DOOPKAARTEN**: nr. 291 = het vertrouwde model 'Ik heb u bij uw naam geroepen...' 13,5 x 19,5 cm; nr. 71 = een nieuw ontwerp 'Want voor u is de belofte...' 12 x 12 cm. Beide kosten f 12,75 per 25 st., excl. verzendkosten. Bel voor meer inlichtingen: 01100-15591 Uitg. Oosterbaan & Le Cointre bv, Postbus 25, 4460 AA Goes.

van de vijftiende eeuw. Dan zal het nog bijna vier eeuwen duren voordat er temidden van de ontgonnen veengronden op die plaats een dorp zal ontstaan én een Christ. Afgescheiden Gemeente.

Historisch middelpunt van dit gebied is de oude nederzetting Onstwedde. Eertijds zetelde in Onstwedde het bestuur van de burgerlijke gemeente. In 1863 werd dat, omdat Onstwedde door Stadskanaal werd overvleugeld, overgebracht naar Stadskanaal. Onstwedde is ook het 'moederdorp' geworden van waaruit 'dochter' Mussel is ontstaan. Een plaatsje waarvan de dorpsgeschiedenis nauw is verbonden met de kerkgeschiedenis.

In het eerste notulenboek van de Chr. Afgescheiden Gemeente is een boeiend overzicht te vinden over de jaren 1824-1861, waaruit blijkt hoe nauw dorp en kerk aan elkaar zijn verbonden. Het begint als volgt:

'De gemeente in de Mussel is gesticht en tot een zelfstandige gemeente gevestigd op zondag 30 Juni 1861. Voor het jaar 1824 was de Mussel nog een eenzaam veld, hetwelk door geene menschen bewoond werd. Maar de beide eerste huisgezinnen die erheen getrokken zijn en aldaar elk eene woning hebben gebouwd was in het jaar 1824.'

Al in 1835 was er in Onstwedde een Afgescheiden gemeente. Blijkens het vervolg van dit overzicht zijn ook de eerste inwoners van Mussel daarbij gaan behoren. Mussel draagt vanouds het stempel van de Afscheiding!

We laten nogmaals het notulenboek aan het woord:

'De Mussel vermeerderde van inwoners der Chr. Afgescheiden Gereformeerden welke hunne openbare godsdienstoefeningen waarnamen te Onstwedde, zijnde twee uren van hen af, maar om de verre afstand en ongelegen wegen en paden hielden zij in de Mussel, vooral in den Wintertijd des zondags samenkomsten om den Heere te dienen naar zijn Woord'¹.

Zo is hier het kerkelijk leven begonnen: met in de zomer de lange voettocht naar Onstwedde, en winterse samenkomsten van afgescheidenen in de huizen te Mussel. Maar langzamerhand werden de huizen te klein om daar samen te komen. Een eigen kerkgebouw werd neergezet. Zo werd de instituering in 1861 een feit. De namen die we in die eerste periode tegenkomen ('Folkers', 'Moorlag', 'Wubs') zijn nog in ruime mate in het huidige jaarboekje aan te treffen. Wie op grond daarvan vermoedt dat de Musselkers een honkvaste gemeenschap vormen zal weinig tegenpraak ontmoeten!

De geschiedenis ging verder. In 1944 was in dit rayon de kerk te Mussel de eerste die zich

vrijmaakte van de binding aan de synode-besluiten. Aldus blijvend in de lijn van de Afscheiding. Bijna heel de gemeente maakte zich vrij. Een synodaal-gereformeerde kerk is er niet in Mussel. In de periode daarna ging de gemeente van Mussel steeds meer een centrumfunctie vervullen in een groot gebied. De kerk van Sellingen kon helaas niet langer zelfstandig blijven en ging op in die van Mussel. Verder wonen er broeders en zusters in Bourtange, Vlagtwedde, Vledderveen en ja, ook in Onstwedde zijn er die nu in Mussel ter kerke gaan, nu via riante 'wegen en paden'! Ook de Gereformeerde Lagere School annex Kleuterschool vervult een centrumfunctie.

In het jaar 1961 werd, honderd jaar na de instituering, de eerste steen gelegd voor een nieuw kerkgebouw door wijlen ds. J. ten Hove.

Wij zijn God dankbaar dat de tijd van de vuistbijlen en offerstenen in het moeras ver achter ons ligt. En dat er nu, honderdvijftig jaar na de Afscheiding, in Mussel nog een gemeente mag zijn van mensen die zich als levende stenen willen laten gebruiken voor de bouw van een geestelijk huis, om een heilig priesterschap te vormen, tot het brengen van geestelijke offers.

G, Gunnink

Dit overzicht is opgenomen in de brochure van de hand van br. J. Lamberts, OM NOORDEN SACRAMENT. De geschiedenis van de Geref. Kerk te Mussel (Onstwedder-Mussel) 1861-1961. Verschijningsdatum medio juni 1984.

WORDT HET WEER EENMAATJE GROTER?

Nee, natuurlijk niet!
Die pondjes moeten er
gewoon vanaf!
Onze plantaardige
vermageringstabletjes
helpen U hiermee op een
verantwoorde wijze!
Kuur voor een maand 20,-

DROGISTERIJ SIKKING

BARREVOETESTRAAT 5
2011 WLHAARLEM
Tel. 023-312882/324606
Postgiro 190609

De ene prediking in Gods schepping II

We denken nog wat verder na over Psalm 19. De koorleider, de muziekmeester moest het zingen van deze psalm begeleiden in de eredienst. God wil alle eeuwen geprezen zijn! Wellicht kunnen we ons de situatie als volgt voorstellen: David ging naar het heiligdom en onderweg liep hij onder Gods hemel en werd hij beschenen door Zijn zon. Gekomen in het heiligdom hoorde hij van Gods reddende liefde en na de eredienst weer buiten gekomen, klonk daar weer een prediking, de prediking van zon, luchten en firmament. De hemelen vertellen Gods eer... Kijk je naar boven, dan zie je de wolkengevaarten, de blauwe luchten, de vogels en zoveel meer. En het spréékt, het spreekt van de luister van God Zelf. Wil je Gods werken zien, kijk dan naar de hemelen, luister dan naar het ruisen van de wind. Luister naar wat de hemelen vertellen. Je hoort niets: een taal hoor je niet, je hoort geen woorden en geen stem. En toch is daar voor *ieder* hoorbaar een prediking zonder geluid. Een vertelling die al eeuwen doorgaat. Ook heidenen horen die en Zijn daarom niet te verontschuldigen (Rom. 1). David heeft Góð horen spreken, ook in de natuur. En hij ging niet aanbidden 'moeder' natuur, maar God, zijn Vader. Wie erop let, hoort elke dag God spreken in zijn schepping en wie het niet horen wil, is niet te verontschuldigen. Gods luister dringt zich op aan elk mens. Hij moet het wel opmerken. Gods prediking in de schepping is zo duidelijk dat de mens alle onschuld ontnomen wordt. En

als God straks alle harten bloot legt, zal blijken dat de mensen het wel degelijk wisten, al wilden ze het niet weten. De wereld is door God gemaakt. Hij heeft de mensen gemaakt en heeft een claim op alle mensen.

Maar hier in Psalm 19 is geen heiden aan het woord, maar David, een kind van de Here. En hij heeft z'n oren en ogen open. En wat ziet hij buiten veel en wat hoort hij in het heiligdom veel! Het is één prediking, in de kerk en buiten de kerk. Een permanente prediking buiten. De vertelling houdt maar niet op, die gaat dóór, dag en nacht, eeuw in, eeuw uit. Hoe straalt Gods glorie uit. Hoe mooi is de natuur, hoe doelmatig en ordelijk ingericht. De wolken, de zon, de sterren prediken: zo is God. Heel die hemelkoepel is een heraut van de God die leeft. De ene dag na de andere doet een sprake uitstromen (vers 3), de ene nacht na de andere deelt kennis (van God) mee. De tijd houdt maar niet op. Zo heeft de Here dat aan Noach beloofd: zolang de aarde bestaat houden zaaiing en oogst, koude en hitte, zomer en winter, dag en nacht niet op. God sloot Zijn (noachitisch) verbond met alle mensen, ook met de heidenen, ja met alle schepselen, ook met de dieren. God schept de tijd, opdat maar velen de God van Noach, de Vader van onze Heiland zullen aanbidden. Elke dag zorgt de Here ervoor, dat de zon er weer zin in heeft. Elke dag is het halleluja geblazen aan het firmament. En er valt nooit een dag weg! Dag aan dag draagt Hij ons.

Elke dag brengt kennis Gods. Je ziet de zon, de wolken en 's nachts maan en sterren. En je weet: dit is prediking van de majesteit van God. Op gezette tijden verschijnt de regenboog, hét bewijs van Gods liefde voor Zijn schepping. Het is of die regenboog steeds weer predikt: geloof toch in God en in Christus! God is voor alle mensen zo goed!

En je hoort niets, het is een prediking zonder woorden. Hun stem wordt niet vernomen. Toch gaat die prediking uit over de héle aarde...

Lezen: Psalm 19, m.n. de verzen 1-5a.

M. J. C. Blok

De ware duizendpoot

■ Een jeugd-dromerij

Wat heb ik vaak gedacht in de tijd, toen de woorden nog hun eerste glans hadden en vaak zo geheimzinnig klonken: waar moet een *duizendpoot* toch wel al die duizend pootjes hebben zitten? En dat het er nu net duizend zijn! Wat zou ik graag de kans krijgen ze precies te tellen! Nou ja, – het was natuurlijk mogelijk dat één duizendpoot wel es één van z'n duizenpoten zou moeten missen, maar tóch handig dat'ie er dan nog 999 óver had.

En zo maar dromen en fantaseren en dat geheimzinnige woord proeven op je tong en vooral zoeken naar dat beest.

Wij konden nog zoeken in onze jeugd: gras en struiken waren er nog waar nu het beton voor autoboxen is gestort en waar de móóie asfaltwegen liggen dood te zijn. De tuintjes, netjes aangelegd en aangeharkt zijn de laatste restjes van de bosjes achter het laantje opzij van het huis tussen Gooi en Plassen, waar ik droomde over die duizendpoot met toch minstens wel 999 pootjes en dan één stompje.

Later verschrompelen de woorden vaak en moet je je jongensdromen afleren. Dat is soms sneu en soms wordt het nog mooier dan je het bij elkaar verzon als je dat woord om en om keerde: duizendpoot!

Hóe mooi het is – de wereld van de duizendpootachtigen – dat kunnen anderen u beter vertellen dan ondergetekende. Als Niek van Loo mij op één van onze reizen naar Oost-Europa weer eens een college had gegeven over grassen of vlinders of duizendpoten, dan verging het mij zó als iemand het mij een

keer zei, toen de preek blijkbaar wat moeilijk was uitgevallen: het was wel mooi en ik kon het ook nog net volgen, maar návertellen is er niet bij! Daarom is ook in de wereld van de duizendpootachtigen en daaromtrent repetitie de moeder van de porcelein-kast.

Nu denkt u, waardige lezer van deze waardige krant, natuurlijk dat de schrijver van dit artikel het niet goed in de gaten heeft (om het nog maar wat netjes te zeggen) dat hij weer eens mag schrijven in de waardigste rubriek van dit waardige orgaan tot ontwikkeling van het gereformeerde leven.

Maar misschien wilt u toch nog even geduld opbrengen.

■ Naamgeving in verwondering

Ik heb eens, al weer lang geleden, moeten leren dat ik dat 'duizend' van die duizendpooten niet al te letterlijk moest nemen, al zijn het er bii heel wat soorten van die familie wel héél wat, zodat je kunt begrijpen dat er eens iemand geweest zal zijn die uitriep: dat beest – het heeft wel d-uizend poten! Toen was de naam geboren die nu nog altijd meeloopt tot in allerlei geleerde beschouwingen (die ik niet lezen zal). Ook als je ouder wordt, blijft de taal een edelsteen: zó veel facetten! En blijft de wereld die door de taal benoemd wordt, zó rijk. Nu hoor ik in die naam de klank van verwondering: zó veel poten – het zijn er wel duizend! De wetenschap draagt in al die geleerde namen, waarmee die duizendpootachtigen verder worden benoemd, trouwhartig die klank van verwondering mee!

■ Ervaring van een radio-luisteraar

Maar ergens diep in je hart blijft het vraagje zitten: zou er geen *echte* duizend-poot te vinden zijn? De wáre duizendpoot?

Laat ik nu onlangs gedacht hebben die te ontdekken! Maar het was helemaal geen mooi moment! Het tegendeel was het geval. Ik kwam er opeens achter (daar had ik in m'n jeugd geen last van, want torren en spinnen en al dat spul waren m'n vriendjes) dat je in dat 'duizendpoot' ook iets *griezeligs* kunt horen. Om bang van te worden. Echt bang!

Maar dan moet je – zo ontdekte ik – niet in de wereld van de beesten zijn, maar in die van de mensen. Hoe meer je de mens leert kennen, hoe veiliger je je bij de beesten gaat voelen!

Maar het gaat dan niet om de wereld van de mensen in het algemeen. Maar in de wereld van de kerkelijke mensen, van religieuze mensen.

Daar ontdekte ik de wáre duizendpoot.

De ontdekking verliep in twee fasen.

De eerste was, toen ik in een 'verloren ogenblik' de radio aanzette en twee mijnheren – ik weet echt niet meer in welke rubriek – met elkaar hoorde praten over nucleaire bewapening, kruisraketten en Woensdrecht.

Nee, het ging eigenlijk over iets anders.

Het ging over 'het spreken van de kerk' over die nucleaire bewapening enz. En over de nóódzaak van dit spreken van de kerk. En over hoe móóí het was dat de kerk weer 'concreet' was.

Het ging over de elkaar opvolgende uitspraken van de generale synoden van de syn. 'Gereformeerde Kerken in Nederland'.

Er was eerst een uitspraak gedaan aan het eind van de zeventiger jaren, waarin de generale synode 'nee' had gezegd tegen de nucleaire bewapening. En waarom dat dan wel, vroeg de éne mijnheer aan de andere. Antwoord: wij hadden toen leren zien, dat 'het evangelie handen en voeten moet krijgen'.

Zoals gezegd: in welke rubriek het was weet ik niet meer. En welke mijnheer het was ook niet. Maar dat doet ook helemaal niet terzake. Ik sta voor de waarheid van dit verslag in. Dat is het eerste. En het tweede is: dat is niet alleen die éne keer dat zoiets wordt gezegd. Je kunt het aan alle kanten horen. De uitdrukking zit om zo te zeggen in de lucht: 'we moeten het evangelie handen en voeten geven'. Het is een *lelijke* uitdrukking: je moet het je eens voorstellen: al die kranige mensjes die zo nijver handen en voeten aan het lijf van het evangelie zitten te plakken! Maar het is wel goed dat het *échte* een lelijk, een onsmakelijk taalgebruik (taal-vervuiling) is. Want het staat ook voor een lelijke zaak, voor een *wezenlijke ketterij*. Deze ketterij, niet wij moeten uit de dood levend worden door het Evangelie. Nee, wij moeten het hulpbehoevend Evangelie, – die hulpbehoevende God van het Evangelie een handje helpen. Wij máken het Evangelie *functioneel*. Wij met onze geestkracht, ook kerkelijke en synodale geestkracht. Niet God de Heilige Geest werkt bij ons het leven door het Evangelie. Wij zijn in de plaats van die Geest gekomen en dat ten behoeve van het Evangelie van God.

U begrijpt: dat is heel wat anders dan wanneer wij belijden dat we gehóórzaam aan het Evangelie moeten zijn en in gehoorzaamheid voor de Here mogen en moeten leven.

Dát is de dankbaarheid voor de verlossing die Christus heeft aangebracht, waarvan de Heidelbergse Catechismus zo prachtig in Zondag 32 laat zien, dat ook dat het werk is van de Here Christus en van zijn Geest, die

Hij voor ons heeft verworven. Om zo te zeggen: de Christus *geeft ons in* het werk van wedergeboorte en bekering handen en voeten¹.

Hier botsen twee werelden! Hier is *de* anti-thesen. Er is een kerk, die belijdenis doet van de voortgang van *Gods* werk in ons leven. Van de voortgang van Christus' verlossing en van de kracht van het Evangelie. En er is een religieuze wereld die denkt dat wij een invalide god een handje moeten helpen en een zetje moeten geven, wil hij wat voorstellen in de wereld van de mensen en wil zijn woord nog wat méé kunnen doen.

Maar u zult zeggen: zó hebben we toch nog geen *duizendpoot*

En u hebt gelijk. Maar we zijn ook nog maar in de eerste fase van mijn ontdekking. En we *blijven* daar ook nog in, als ik verslag doe van wat ik verder het gesprek van die twee mijnheren voor de radio beluisterde over de gang van zaken in de syn. 'Gereformeerde Kerken'.

Want dat *néé* tegen de nucleaire bewapening – was dat dan niet – zo ging het verder – voldoende geweest? Had het daar niet bij kunnen blijven? U herkent de discussies die zijn losgebrand, nadat in Lunteren een vólgend 'nee' is gezegd, – nu tegen de plaatsing van kruisraketten in Woensdrecht.

En nu het antwoord op die vraag. Die andere mijnheer zei weer: nee, daar kon het niet bij blijven. Want het was bij dat éérste besluit wel zo dat toen eindelijk 'de kerk' *concreet* ging spreken in het vraagstuk van de bewapening. Maar – als je eenmaal op die weg gaat, moet je ook vérdere gaan. Het éne besluit vraagt dan om het andere. Om een *vervolg*-besluit.

O ja, interrompeerde toen de mijnheer, die de vragen stelde (en let u nu op – daar komt de duizendpoot aan!): dat eerste besluit waarbij het evangelie handen en voeten kreeg, dat moest zelf ook weer (de stem aarzelde éven – want het was toch eigenlijk te gek!, maar de drempel werd genomen en op eens vonden ze allebei de vondst ook nog prachtig!), dat eerste besluit dat moest zelf óók weer handen en voeten krijgen! Juist – en zó was het dan.

■ Hier komt dan de duizendpoot aan

En daarom heeft collega van 't Spijker zo fundamenteel gelijk, als hij in *De Wekker* (zie onze Persschouw van een paar weken geleden) zegt met betrekking tot alle aarzelingen die nú opeens loskomen in de syn. 'Gereformeerde Kerken': is het nu echt een bindend besluit? – hij zegt volkomen terecht: als ze nu konsekwent zijn, dan moeten ze *vervól-*

¹ 'Om zo te zeggen': want het werk van de wedergeboorte en de bekering is nog veel radicaler. We zijn maar niet hulp-behoevend. We zijn dóód in onze zonden. We moeten maar niet *handen* voeten krijgen, maar een nieuw *hàrt*.

'Om zo te zeggen ook nog om een tweede reden: in de wedergeboortegaat het er niet om dat er substantieel wat nieuws bij het oude komt, maar dat de oude mens sterft en de nieuwe opstaat – en dat is één en dezelfde mens (H.C., Z. 33). Maartoch durf ik het wel een keer zo te zeggen als in de tekst gebeurt en dan denk ik aan wat de Dordtse Leerregels ons over de wedergeboorte leren in hoofdstuk III/IV art. 11: God 'schenkt de wil nieuwe gaven en krachten: de dode wil maakt Hij levend, de slechte goed, de onwillige gewillig, de on gehoorzame gehoorzaam' en over het geloof als gaven van God in hetzelfde hoofdstuk art. 14: 'dat Hij het metterdaad de mens schenkt. ingeeft en instort'.

gens een cursus organiseren in het doorknippen van prikkeldraad bij Woensdrecht en de mensen gaan trainen in 'gereformeerd geweld'.

Want er moeten *voortdurend* 'handen en voeten' aan het evangelie worden gegeven. De God van het Evangelie blijft voortdurend onze hulp-behoevend, op onze hulp aangewezen. Hij blijft vóórt durend in-valide, als WIJ er niet aan te pas komen.

Het is dit schema:

1. Het evangelie van de verzoening is hier geworden tot het 'evangelie' van de alverzoening. DAT 'evangelie' is inderdaad machteloos: een hulpeloze romp!

2. Maar wij moeten het waar *maken*. Anders blijft de wereld net zo rot als de invalide god er tegen aankijkt.

3. Wij gaan 'samen op weg' om Gods goeie wil – die romp – body te geven. Alverzoening van GODS KANT heeft medewerking van onze kant nodig – zal het wat voorstellen, waar WIJ mee kunnen pronken.

4. Als we eenmaal op weg gaan, ontdekken we, dat we een lange weg gaan – de weg van onze zes scheppingsdagen om Gods goeie wil body te geven in een wereld, die wij hebben om-geschapen.

En die lange weg – dat is de weg waarin de *echte duizendpoot* te voorschijn komt: *de kerk die aan de wereld het leven geeft*.

Men heeft het in de laatste tijd nogal eens over wat ketterij is en dat er toch echt ook ketterij is en dat je (ook als je de oude gereformeerde rechtzinnigheid allang buiten de deur hebt gezet) toch echt wel ketterij kunt aanwijzen.

Als ik dat hoor, ben ik op een bepaalde manier daar altijd nog weer een beetje blij om, hoe radicaal ik tegenover die mensen sta.

Want, ja er is vandaag, ook met betrekking tot de nucleaire bewapening, in de kerkelijke wereld de antithese van waar en vals! Er is de ketterij – een oer-ketterij, die achter het verzet tegen de bewapening, tegen de nucleaire bewapening schuil gaat.

Het is de oer-ketterij van de in-valide god, die onze creativiteit nodig heeft. De oer-ketterij dat wij de nieuwe wereld *máken*. En dat kan *déze* god ook niet helpen, dat hij onze zo nodig heeft.

Het is de oer-ketterij van de *zelfverlossing*, het autonome messianisme. Eenmaal op die weg, dan moet je voort, als maar voort, – als maar 'handen en voeten' creëren en als maar het evangelie van gods goeigheid laten 'landen' in de wereld van de mensen.

Een griezelig woord: duizendpoot.

Een griezelig woord met een duistere klank!

De wáre duizendpoot – dat is de valse kerk.

■ Voorlopig slot

Maar er zou nog meer komen.

Want toen ik dat in de grond van de zaak zo belachelijke gesprekje voor de radio hoorde, toen dacht ik wel: zou het nu echt nog gekker: als maar handen en voeten krijgen? Maar ik dacht toen nog niet aan de wáre duizendpooten, de *chilopoda*.

Daarvoor moest er nog meer gebeuren.

Laat ik dat de volgende keer mogen vertellen.

Het verhaal is altijd nog weer verschrikkelijker.

Onze waakzaamheid moet tot het uiterste gespannen zijn.

Want echt: HET EVANGELIE is in geding en het ANTI-EVANGELIE neemt nu zijn kansen waar.

Zijn we niet allemaal vóór de vrede en vóór de veiligheid en tégen de vernietiging van deze wereld?

Nu luister dan naar het NIEUWE evangelie.

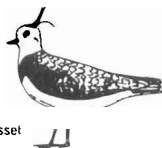
J. Kamphuis

Doordacht

Zo mag u het verzekeringsadvies van een NVA-lid wel noemen.

assurantiebedrijf

a. de kievit

Johan de Wittstraat 2
2902 HG Capelle a/d IJssel
Postbus 50 - 2900 AB Capelle a/d IJssel
Telefoon (010) 50 58 22

De NVA is de Nederlandse Vereniging van Makelaars in Assurantiën en Assurantie-adviseurs, waarvan uitsluitend assurantiekantoren lid zijn, die zijn toegelaten op hun vakmanschap, hun kwaliteit van advies en begeleiding.

De NVA is uw verzekering voor het beste advies.

Afscheiding in Hattem

1

Een nieuwe predikant in Hattem

Hattem telde in het gedenkwaardige jaar 1834 ongeveer 2200 inwoners, die bijna allemaal waren ingeschreven in de registers van de Hervormde Gemeente. Deze gemeente had twee predikantsplaatsen, waarvan er op 31 maart 1834 een vakant raakte. Onder leiding van de overgebleven predikant J. Z. Nauwman van der Roest begon de kerkeraad te werken aan de vervulling van de lege plaats. Na enkele 'bedankjes' kwam in juli 1834 de jonge kandidaat Anthonij Brummelkamp uit het naburige Elburg binnen de gezichtskring.

Op dringend verzoek van zeer velen in de gemeente besloot de kerkeraad hem in Hattem te laten preken. Zijn optreden was 'tot genoegen van bijna de gehele Gemeente' en de kerkeraad plaatste hem – toen hij toezegde een eventueel beroep te zullen aannemen – alsnog op een eerder geformeerd twaalfstal. Op 30 juli 1834 werd hij uit de twaalf verkozen en beroepen. De koster bezorgde de beroepsbrief de volgende dag bij de kandidaat in zijn ouderlijk huis in Elburg. Inderdaad nam Brummelkamp binnen een week het beroep aan.

Na ontvangst van de koninklijke approbatie deed hij – 23 jaar oud – op 19 oktober 1834 zijn intrede in Hattem in de Grote Kerk op de Markt. Hij kwam te wonen in de pastorie aan de Ridderstraat.

Op 31 oktober kreeg hij 'stem en zitting' in de kerkeraad 'onder gepaste zegenbede'. De broeders hadden een veelbewogen jaar voor de boeg. Nog voordat Brummelkamp zijn eerste dienstjaar zou hebben volgemaakt, zou hij al als hervormd predikant zijn afgezet.

Roeping tot reformatie

Brummelkamp was zeker niet argeloos predikant in de Hervormde Kerk geworden. Tijdens zijn studie in Amsterdam (1828-30) had hij al de sterke invloed van Da Costa en zijn Réveilkring ondergaan. In Leiden (1830-34) behoorde hij tot de 'club van Scholte', die als ultra-orthodox bekend stond. Regelmatig nam hij er ook deel aan de samenkomsten

van de oefenaar Le Féburé. Hij las de brochures, die in die jaren verschenen ter waarschuwing tegen de 'geest der eeuw' en tegen het verval in de vaderlandse kerk. Ook met het optreden van De Cock was Brummelkamp al voor zijn intrede in Hattem bekend. Toch aanvaardde hij vrijmoedig in deze kerk het ambt. In 1863 schreef hij daarover het volgende.

Hoewel ik zeer wel wist, dat er in de van ouds, zoo gezegende, Gereformeerde kerk veel kwaads was; hoewel ik zeer wel wist, dat, over het algemeen, zij die op den stoel van *Mozes* gezeten waren, meer gelijkheid hadden aan de Phariseën en Sadduceën, uit de dagen van 's Heeren omwandeling op aarde, dan aan oprechte navolgers der Apostelen, had ik volkomen vrijheid om het leeraarsambt in die kerk te aanvaarden, waar de zuivere belijdenis, de bediening der Sacramenten, volgens de instelling van *Christus*, uitoefening der kerkelijke tucht en andere hiermede ten naauwsten verbondene kenmerken der ware kerk, gevonden werden. Maar daar ik tevens wist, dat deze zaken op onderscheidene plaatsen en door verschillende personen, die zich in die kerk bevonden, maar niet tot dezelfde behooren, openlijk vertrappt en verguisd werden, wist ik tevens dat ik dadelijk het bevel des Heeren, Hos. 2': 'I, 'twist tegen ulieder moeder (de kerk), omdat zij mijn wijf niet is en ik haar man niet ben en laat zij haar hoererijen van haar aangezicht en haar overspeelderijen van tusschen haar borsten weg doen,' voor den aandacht moest hebben.

Van het begin af was de jonge Brummelkamp zich bewust van zijn roeping om tegen verval en ontrouw in de kerk op te treden.

Met deze en soortgelijke gedachten vervuld, wist ik zeer wel, dat het Godonteerende 'sprekt tot ons zachte dingen' in onze dagen de harten van velen vervulde en aanvaardde mijne Evangeliebediening in de gemeente, met het bevel des Almachtigen tot den profeet, Ezech. II : 7: *gij sult mijne woorden tot hen spreken, hetzij datse hooren sullen, ofte hetzij datse het laten sullen*; en hoewel ik dikwijls moest uitroepen: ach Heere! ik ben jong, mocht ik den Heere, die van Zijne dienstknechten getrouwheid eischt, om Genade bidden om getrouw te zijn. Niet zonder beven en vreeze, maar ook niet zonder vele zoete vertroosting en krachtige bemoedigingen bewandelde ik intusschen mijnen weg'.

(wordt vervolgd)

In de geschiedenis van de Afscheiding, nu zo'n honderdvijftig jaar geleden, heeft Hattem een opvallende plaats, vooral door het optreden van ds. A. Brummelkamp. In het kader van de herdenking van de Afscheiding publiceren we vanaf deze week een soort vervolgverhaal over de gebeurtenissen in Hattem in 1834 en 1835. Het is geschreven door drs. M. te Velde. Hij heeft veelgebruik gemaakt van een uitgave van kerkeraadsnotulen, brieven en andere stukken verzorgd door de heer A. Pik: **Brummelkamp en de Afscheiding te Hattem**, transcriptie van originele stukken uit het archief der Hervormde Gemeente van Hattem (1980).

611

¹ H. P. Scholte e.a., *Compleete Uitgave van de Officiële Stukken betreffende den uitgang uit het Nederl. Herv. Kerkgenootschap*, dl II, Kampen 1863. 70-71.

Sexuele revolutie wordt een teleurstelling

Onder bovenstaand opschrift schrijft dr. B. Rietveld in Centraal Weekblad een artikel over nieuwe verschuivingen op het terrein van de seksuele moraal. Tot nu toe was niets te dol en werd ongeveer alles geoorloofd geacht. Maar glans en geluk heeft deze omwenteling op seksueel gebied niet gebracht. Dat was van tevoren al te voorspellen. Hoelang is het al weer geleden dat in Frankrijk een pleidooi werd gevoerd voor eerherstel van 'de deugd', omdat men alle vrijbuitery op het gebied van de sex beu was geworden. Welnu, dr Rietveld signaleert iets dergelijks in het engels taalgebied. Ik geef van zijn artikel het volgende door:

Er is een opzienbarend boek van Germaine Greer verschenen met de titel 'Sex en Destiny' (Sex en lotsbestemming). Germaine Greer was een van de profetessen van de seksuele revolutie. Zij blijkt van gedachten veranderd te zijn.

'Vrij Nederland' gebruikt zelfs de uitdrukking dat zij op haar schreden is teruggekeerd en, wat voor ons ook veelzeggend is, het blad heeft vier uitgebreide artikelen van de schrijfter opgenomen (in januari en februari '84). Het Amerikaanse blad Time gaf 16 april '84 een artikel over haar, waarin gezegd wordt dat zij nu kuisheid, zelfbeheersing, moederschap en het bredere gezin 'viert'. Het blad citeert van haar de zin: 'Het meeste geluk in de wereld komt van kinderen en niet van genitaal gedoe'.

Hetzelfde blad Time gaf in het nummer van 9 april een breed artikel onder de naam: 'De revolutie is voorbij'. Daarin wordt uitvoerig gehandeld over de teleurstelling die de seksuele vrijheid, met het zoeken naar zelfontplooiing, heeft gebracht. Een zakenman uit Chicago wordt geciteerd, die zich afkeert van avon-

tuurtjes en zegt: 'Ik hoop één mens te vinden om er mijn leven mee te delen. Wie doet dat niet?' En een sextherapist uit San Francisco zegt: 'We zijn door de ik-generatie heen; nu zie ik dat de mensen terugwillen naar de wij-generatie. En heel wat enquête-materiaal maakt duidelijk dat er een nieuwe trend is.' We mogen helaas niet de illusie hebben dat dit een bekering betekent in de zin van onze belijdenis. Maar er ligt een ernstige aanwijzing in voor ieder, ook voor hen die maar matig geïnteresseerd zijn bij zo'n bekering, dat de natuur zelf hier aan het werk is. Ook Paulus had daar wel aandacht voor, zoals blijkt uit zijn gebruik van de woorden 'leert de natuur u zelf niet...' Hopelijk gaat de regel dat onder ons alle dingen vele jaren later gebeuren, ditmaal niet op en gaat men ook in eigen kring zich bezinnen op wat er gaande is op dat uiterst belangrijke vlak van de meest intieme, diepst ingrijpende relatie, die tussen man en vrouw.

Niet apart stellen

Zelf kan ik niet nalaten daar even aan mee te doen met de opmerking dat het uitkiezen van een bepaald levensonderdeel, in dit geval het seksuele, om dat op zichzelf te bezien, door en door onnatuurlijk en daardoor funest is. Vergelijk het maar met het apart stellen van de financiële sector van het leven, gepaard aan een laten-verkommeren-van de andere levensgebieden. Ziet u zo'n scheefgegroeide fanatieke geldverdiener? Zo kan men ook van eigen lichamelijke seksuele bevrediging bezeten zijn. Los van het grote verband, waarin alle dingen, ook het seksuele, hun plaats hebben in zuivere relatie tot al het andere, moet het seksuele onnatuurlijk gaan werken en komt, blijkbaar, de grote teleurstelling. De wal keert het schip.

Maarten 't Hart: 'In de wetenschap vind je geen houvast'

In ons blad heeft prof. J. Kamphuis zich meer dan eens geconfronteerd met de opvattingen van Maarten 't Hart, de man die met zijn Schepper twist. Onlangs heeft een autobiografie van hem het licht gezien en naar aanleiding daarvan had René T'Sas met hem een gesprek, gepubliceerd in Hervormd Nederland. Ter informatie geven we daar enige fragmenten van door:

Maar wetenschap en geloof hoeven elkaar niet uit te sluiten volgens jou?

'Nee. Ik ben natuurlijk niet meer gelovig, maar de rede alleen vind ik ook maar beperkt

hoor. Er zijn dingen die toch... het kan een stuk muziek zijn dat je hoort, de Zesde van Bruckner bijvoorbeeld, het tweede deel, dat je doet beseffen: er is iets onvatbaars dat ik toch graag zou hebben in mijn leven als een leidraad waar ik verder mee zou kunnen werken. Het is het zoeken naar een houvast, ja. Een verlangen naar 'etwas besseres in die Welt dann all ihr Schmerz und Lust'. Maar wat dat dan is? Het zou iets als god kunnen zijn. Een mystiek gevoel, een ervaring, besef van geborgenheid'.

Het zoeken van dat houvast is ook een thema in 'De Ortolaan'. Denk je dat het ergens te vinden is?

'Nee, ik denk niet dat het te vinden is, maar het is wel belangrijk dat men wil erkennen dat mensen naar dat houvast zoeken. Dat wordt ontkend vandaag de dag. In de wetenschap zeker. Maar in mijn vak, de biologie, waar ze alles zo mooi weten en uit genen, chaos en toeval alles verklaren, vind je dat houvast niet. Juist daar vind je het niet'.

Zeg je nu eigenlijk: het zoeken naar dat houvast is mij genoeg?

'Dat zeg ik niet. Voor mij komt het erop aan te erkennen dat je zo'n houvast wilt, je moet het niet weg willen redeneren. En je moet erkennen dat Kierkegaard gelijk heeft: indien er aan alles ten grondslag niet een eeuwig bewustzijn lag, wat zou het leven dan eigenlijk waard zijn?'

Wanneer we hier even over doorpraten zegt hij: 'Het is waar, helemaal, voor honderd procent, raak je het geloof nooit kwijt. Bij een koraalvoorspel, of wanneer ik 'Een vaste burcht is onze God' speel heb ik... dan geloof ik dat ook echt. Wanneer ik 'Ich ruf' zu dir, Herr Jesu Christ' hoor, meezing, dan is dat van heel zelfsprekend, roep ik ook echt tot hem. Het heeft iets reflectmatigs, een soort Pawlow-effect. Je hebt dat stuk in je jeugd gespeeld, dat gevoel dat er toen bijhoorde komt terug'.

Pavlov (1849-1936) meende het hele zieleleven te kunnen verklaren door reflexen, die bepaald werden bijv. door iemands opvoeding. Op deze wijze meent 't Hart dergelijke 'religieuze' gevoelens te kunnen verklaren, dus volledig 'horizontalistisch'.

Al eerder had hij gezegd:

Maar juist omdat ik een hele sterke hang heb naar dat strenge, zwarte calvinisme, waar ik me tegelijk tegen afzet, ben ik ongelovig geworden. Als ik als het ware een compromis

OVER HUWELIJK EN SEKSUALITEIT

TELOS

Walter Trobisch
IK BEN ZESTIEN

'Zestienjarigen zijn geen kinderen meer en toch ook geen volwassenen. Ze streven er naar zich van het gezin los te maken, maar kunnen nog niet op eigen benen staan.' Een intieme briefwisseling tussen tieners en de auteur.

172 pag., f 16,25

Walter Trobisch
WANNEER KOMT DE BABY?

Geboorteregeling in christelijk perspectief.

60 pag., f 4,95

Walter Trobisch
MIJN VROUW MAAKTE ME POLYGAAM

Wegwijzer bij het vraagstuk 'opvolgende polygamie': trouwen – echtscheiding – hertrouwen.

59 pag., f 4,95

Marleen Ramaker
GETROUWD ... EN DAN?

Studies over huwelijk, seksualiteit, gezin en opvoeding. Dit boek wil een praktisch hulpmiddel zijn om te ontdekken wat Gods bedoeling met het huwelijk en gezin is. Aan het eind van elk hoofdstuk enkele vragen om het gesprek tussen man en vrouw over het behandelde onderwerp te bevorderen.

180 pag., f 16,25

J. Veenstra
VAN PEUTER TOT PUBER

Een bijbelse leidraad bij de moeilijke maar noodzakelijke seksuele opvoeding. Met foto's en verhelderende tekeningen.

175 pag., f 20,75

Verkrijgbaar in de boekhandel!

BON

rechtstreeks van de uitgever

Zend mij

via boekhandel

te

☐ Ik ben zestien

☐ Mijn vrouw ...

☐ Van peuter ...

☐ Wanneer komt ...

☐ Getrouwd ... en dan?

☐ Boekenbrochure

Naam:

Adres:

Postcode:

Plaats:

Stuur deze bon in een open envelop zonder postzegel naar:
Uitgeverij Oosterbaan, Aniwoordnummer 10.4460 VB Goes.

had kunnen sluiten, zoals hij blijkbaar heeft kunnen doen tussen het gereformeerde enerzijds en iets lolligs, vrolijks anderzijds, dan had ik het geloof makkelijker kunnen behouden, denk ik'.

Een interview in Vrij Nederland met Ischa Meijer, waarin hij als het ware zijn terugkeer naar het geloof aankondigde, omschrijft hij nu met de woorden: 'Een heel eind een grap'. 'Ik wou laten zien dat ik dat ook kon, zoiets Reve-achtigs. Er zit iets overtrokkens in dat interview, het is meer alsof een romanfiguur uit een van mijn boeken een verhaal vertelt dan dat ik zelf aan het woord ben.'

'Ik word steeds religieuzer', zei je en: 'Het bid-den voor het eten is niet meer veraf.

'Dat is, geloof ik, duidelijk overtrokken. Ik word niet religieuzer, ik heb wel meer oog gekregen voor het feit dat het voor veel mensen moeilijk is het zonder religie te doen, dat ze zoeken naar iets dat niet alles volstrekt zinloos laat. Dat er iets meer is dan de materiële wereld, zeg maar'.

Het kan duidelijk zijn dat Maarten 't Hart worstelt met zijn verleden. De scherpe criticus van God wordt ambivalent. Maar dit betekent helaas niet een terugkeer tot de Vader van onze Heere Jezus Christus, die liefde is. Een vaag religieus gevoel wordt het surrogaat. Stel daar eens naast dat prachtige woord van Paulus aan het adres van Timotheus: 'En dan komt mij voor de geest uw ongeveinsd geloof, zoals het eerst gewoond heeft in uw grootmoeder Lois en uw moeder Eunice, en ook – daarvan ben ik overtuigd – woont in u'. Concrete namen, gevat in de gouden omlijsting van het geloof!

W. G. de Vries

Gevraagd: Bijbelverklaring. B Bosch, Glashorst 27, 3925 BN, Scherpenzeel. Tel. 03497-3026.

De Geref. Kerk te Doetinchem zoekt voorziening in de Dienst des Woords op 8 en 15 juli. Morgendienst 8.30 u.; mid-dagdienst variabele tijden mogelijk. Tel. 08340-25218.

KORT GEHOUDEN

Gods wereld, onze wereld

We leven in een fascinerende wereld. in een schepping waarin, ondanks de vloek, op tal van manieren te herkennen is dat God ooit gezegd heeft: het is zeer goed. De wereld is **als** een boek, waarin alles wat geschapen is duidelijke taal spreekt over de Goddelijkheid van de Schepper en van zijn eeuwige **kracht**. Daarbij hoeven we niet alleen aan hoge bergen en mooie zonsondergangen te denken. De dag en de nacht vertellen elkaar over Gods grootheid. **Alles** om ons heen, ook het doen en laten van mensen met **alle** raadsels daarin, kan eindeloos boeien.

En dat spreekt eigenlijk ook vanzelf. Mensen zijn geschapen om in opbouw, in zorg, in **onderzoek** met hun wereld druk te wezen. Om die te ont-plooien zodat God daarmee eer zou inleggen.

De ellende is nu – ja, werkelijk ellende – dat **cultuur** zo vaak uit dat normale verband wordt gehaald. Dan worden er andere goden mee gediend, de grootheid van de mens of ook de **rebellie** tegen **alles** wat mensen paal en perk zou kunnen stellen. Dat is een ellende allereerst omdat God daardoor gekrenkt wordt.

Maar ook omdat het doodjammer is van die **cultuur** zelf. En omdat je als christen het gevoel kunt **krijgen** dat je eruit gewerkt wordt.

Mensen die God verlaten, verliezen hun scherpe inzicht, hun diepzinnigheid, hun beeldend vermogen niet en ook niet de **impuls** om met die instrumenten bezig te zijn. Bezig te zijn in diezelfde omvattende en gevarieerde opdracht waarover christenen het ook hebben **als** ze spreken over de cultuuropdracht. En daar **kun je** dan met botsende gevoelens naar kijken. Boos om die **caricaturen** die gemaakt worden, maar ook in bewondering voor het vakmanschap. Jaloersheid dat zoveel **cultuur** zelfs tegen God wordt gericht, maar ook met het gène vanwege het gemak waarmee christenen soms erin berusten bepaalde **cultuurgebieden** dan maar niet meer te betreden. Gelukkig zijn er heel wat gereformeerden die actief zijn op het terrein van bv. de **wetenschapsbeoefening**, om me daar nu maar toe te beperken. Het is schitterend dat dat kan, ook heel vaak zonder grote conflicten. Maar ook als het spannend wordt en ook daar de tegenstelling tussen geloof en ongeloof aan de oppervlakte komt, dan nog is hun plaats rechtens **daar**. Het is onze wereld, het is **immers** Gods schepping. En dat zal iedereen kunnen zien, te Zijner tijd.

K. VELING